

รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

A MODEL OF THAI BUDDHIST MONKS ROLE DEVELOPMENT IN 21ST CENTURY

พระพุทธิสาสน์ พานิชโกไคยนันท์¹, ยุภาพร ยุภาศ², ภัคดี โพธิ์สิงห์³

¹นักศึกษารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

^{2, 3}อาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Phra Puttiset Phanichabhokaiyanun¹, Yupaporn Yupas², Pakdee Posing³

¹Student Doctor of Public Administration (Public Administration), ^{2, 3} Advisors

Rajabhat Maha Sarakham University

e-mail : tochiba0724@hotmail.com

Abstract

This research aimed (1) to study the role of Thai monks in the 21st century; (2) to study factors influencing to the role of Thai monks in the 21st century; and (3) to establish and confirm the development model of the role of Thai monks in the 21st century. This research was held at Sangha Administrative Region 11 consisting of Chaiyaphum, Nakhon Ratchasima, Buriram and Surin. The samples were 393 monks consisting of Provincial Sangkha Head, District Sangkha Head, Sub-district Sangkha Head, Abbot and Vice-Abbot. The target population for criticizing the model was 21 Sangkhas. The instruments were the rating scale questionnaire and brain storming questions. Data was analyzed by descriptive statistics, and multiple regression analysis. The qualitative data was analyzed by content analysis. The research results were found as follows: (1) the role of Thai monks in the 21st century in overall and in each aspect were at moderate level, ranking mean from highest to lowest accordingly: Spiritual Leadership Role, Symbolic leadership role, the missionaries role, social development role, and leadership role in Buddhism, respectively; (2) there were 7 factors influencing the role of Thai monks in the 21st century which were the inspirational creation, the trust, the talented management, the intellectual stimulation, the result-based management (RBM), the goals setting, and the shared objectives With the correlation coefficient at 0.796. Those variables could together explain the variation of the role of Thai monks in the 21st century at 63.40% ($R^2 = .634$); and (3) the development model of Thai monks' roles in the 21st century were consisted of: motivational development, intellectual stimulation development, trust development, goals setting and shared objectives development, talented management development, and the result-based management (RBM) development. This model was appropriate at a high level ($\bar{X} = 4.13$, $SD = 0.34$).

Keyword s: Development Model, Monks' Role, 21st Century

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 (2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 และ (3) สร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 โดยศึกษาในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 ทั้งหมด 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ พระสงฆ์ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาค 11 ประกอบด้วย พระสงฆ์ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัด และรองเจ้าอาวาสวัด 393 รูป ส่วนกลุ่มประชากรเป้าหมายในการวิพากษ์รูปแบบ ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 21 รูป ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัด เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และชุดคำถามในการระดับสมอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์พหุคูณแบบถดถอย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ รองลงมา คือ บทบาทผู้นำเชิงสัญลักษณ์ บทบาทการเผยแผ่ บทบาทการพัฒนาสังคม บทบาทการพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 คือ ปัจจัยพยากรณ์ หรือตัวแปร จำนวน 7 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยการสร้างแรงบันดาลใจปัจจัยการไว้วางใจกัน ปัจจัยการบริหารคนเก่ง Talent Management ปัจจัยการกระตุ้นปัญญา ปัจจัยการบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) ปัจจัยการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .796 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรกับตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 63.40 ($R^2 = .634$) และ 3) รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การพัฒนาการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาการกระตุ้นปัญญา การพัฒนาการไว้วางใจ การพัฒนาการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาการบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) โดยรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.34)

คำสำคัญ : รูปแบบพัฒนา, บทบาทพระสงฆ์, ศตวรรษที่ 21

บทนำ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นส่วนหนึ่งในสามของสถาบันหลักที่สำคัญของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ศาสนาพุทธได้เจริญรุ่งเรืองคู่กับประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัย นับถึงปัจจุบันมีอายุกว่า 700 ปี ศาสนาพุทธนับเป็นศาสนาที่มีคุณค่าต่อสังคม และมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของคนไทย โดยมีวัดเป็นพุทธสถาน และมีพระสงฆ์

หรือพระภิกษุเป็นศาสนบุคคล สำหรับพระสงฆ์ถือว่าเป็นตัวแทนในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา (Religious man) อย่างต่อเนื่อง ถือว่าเป็นบุคลากรทางศาสนาพุทธของไทย เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า มีบทบาทมากมายต่อสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทางศาสนาพุทธของไทย เป็นที่ยอมรับ (Prajuab Seanklang. 1988, p.18)

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญกับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยจัดเป็นสถาบันทาง

สังคมสถาบันหนึ่ง และได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์ไม่ได้ทำเฉพาะหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ หลายด้านด้วยกัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2535 ได้ระบุถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันไว้ 6 ภารกิจ คือ งานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ทั้งเป็นบทบาทหลักที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางแก่พระสงฆ์ได้นำไปสู่การปฏิบัติ (Krisda Nantapetch. 1997, p.156)

โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา เป็นบทบาทหลักดั้งเดิมแต่พุทธกาลที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เริ่มเผยแผ่พระธรรม ได้มอบหมายภารกิจแก่พระสงฆ์สาวกให้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย” พระดำรัสดังกล่าวพระองค์ทรงตรัสไว้เป็นหลักให้แก่พระสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวในการแสดงหน้าที่และบทบาทมิให้คลาดเคลื่อน พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังคงทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาทั้งในการศึกษาธรรมและนำธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้วไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รู้ตามและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นั่นเป็นลักษณะบทบาทที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมะ และชาวบ้านก็ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 เช่นกัน จึงทำให้วิถีชีวิตจิตใจของคนไทยในสมัยก่อนนั้นมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น (Phramaha Yotin Lamoon. 2002)

ปัญหาทางสังคมในประเทศไทยที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันจากการพัฒนาที่ผ่านมากว่า 40 ปี ได้

เกิดวิกฤติทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณที่เป็น “ทุนทางสังคม” ถูกทำลายลงได้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางโครงสร้างที่สลับซับซ้อนและยากต่อการเข้าใจ การปรับตัวทางด้านวัตถุและจิตใจเพื่อสร้างความสมดุลความมั่นคงในการดำรงชีวิต การเรียนรู้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จะช่วยในการปรับตัวในสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นไปด้วยดี จำเป็นต้องหากลวิธีกำหนดทิศทางหรือการหาแนวทางในการร่วมมือกันพัฒนาสังคมไทย (Prawase Wasi. 2002 p.4)

สาเหตุที่สำคัญในบทบาทของพระสงฆ์ มีอยู่หลายประการ อันได้แก่ บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งมีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้ บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยมทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกีดกันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้ (Jumnong Adivattanasit and Others. 2008, p.9)

บทบาทของพระสงฆ์ถือได้ว่า มีความสำคัญต่อสังคมไทย ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ในยุคศตวรรษที่ 21 ควรประกอบไปด้วย 1) บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นสาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและปฏิบัติตามถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตนได้ศึกษามาอย่างดีแล้วไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติ 2) บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ

บทบาทพระสงฆ์โดยการปลูกฝังศรัทธาผ่านวัดอุทุมมคัล
อาทิ เช่น พระเทพวิทยาคม (หลวงปู่คุณ ปรีสุทโธ) ท่าน
ได้ศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ท่านจึงเผยแผ่
ศาสนาทางคาถาอาคมต่างๆ สอดคล้องกับหลักคำสอน
ทางพระพุทธศาสนา และได้สร้างวัดอุทุมมคัลซึ่งมี
วัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อและศรัทธาทางด้านจิตใจได้
บำเพ็ญพุทธาณุสสติได้ระลึกถึงพระธรรมได้บำเพ็ญธัมมา
ณุสสติ และได้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ได้บำเพ็ญ
สังฆาณุสสติ 3) บทบาทนักบริหารศรัทธา เป็นความ
เชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญ ในการสร้าง
ศรัทธาของพระสงฆ์ในปัจจุบันแต่ละรูปจะแตกต่างกัน
ตามบริบทของการเผยแผ่โดยการให้การอบรมการสอน
การแสดงธรรมและการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรม
ผ่านสื่อต่างๆ ในยุคสมัยปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่อง
ทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก 4) บทบาทผู้นำแห่งจิตวิ
ญญาณ เป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ถูกต้อง
ที่สุดในองค์การในยุคปัจจุบัน เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงจิต
วิญญาณจะให้ความสำคัญของวิสัยทัศน์ พันธกิจ การ
ส่งเสริมความสมดุลในด้านความต้องการในการทำงานที่
ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงาน (Wolf. 1995)
ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณยังส่งเสริมวัฒนธรรมใน
องค์การ สภาพแวดล้อมของการทำงานที่ส่งผลต่อการ
ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ (Milliman & Ferguson.
2003) 5) บทบาทนักพัฒนาสังคม พระพุทธศาสนามี
หลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้
(ปัญญาอย่างแท้จริง เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่
เกี่ยวกับชีวิต สังคม และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ให้บุคคล
เป็นคนดีของสังคม (ศีล) มีวินัยในตัวเอง เข้าใจระเบียบ
กฎเกณฑ์ในสังคม และปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้
อย่างมีความสุข (สันติสุข) และให้บุคคลมีจิตใจหนัก
แน่นในการทำมาด้วย ความขยัน (วิริยะ) และไม่
หวั่นไหวกับอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบ โดยมีความมุ่งมั่น
เพื่อให้จิตใจ มีความสว่าง สงบ สะอาด ด้วยวิธีการ
ถูกต้องในหลักการปฏิบัติ (สัมมาสมาธิ) เพื่อให้บรรลุถึง
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สร้างแรงจูงใจในการพัฒนา

ตนเอง (ฉันทะ) แรงจูงใจในการพัฒนา หมายถึงความรัก
ความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและมี
คุณประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม รวมทั้งต่อ
สิ่งแวดล้อม ความรักในการสร้างสรรค์ที่ดีงามจะต้อง
ปลูกฝังให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (C. Adivadhanasit, Online)
และ 6) บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ สถานการณ์ใน
ชุมชนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและ
ตลอดเวลา เป็นการเปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือและความ
ขัดแย้งของคน กลุ่ม องค์กรในชุมชน ดังนั้นการทำงาน
พัฒนาภายใต้กระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอด การ
เปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่
มองเห็นได้ด้วยตา เพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงการ
เปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในเรื่องความคิดเห็น การเข้ามามี
ส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในทาง
สร้างสรรค์ พระสงฆ์ฐานะบทบาทของผู้นำทางจิต
วิญญาณจะเป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนและเป็น
กำลังใจให้กับประชาชน หรือเป็นที่พึ่งทางใจของ
ประชาชน จะต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธาวัตรที่งดงาม มีการ
ปลูกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรม
คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ว่า “บุคคลพราសอน
ผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว จึงควร
ฝึก (ผู้อื่น) เพราะการฝึกตนทำได้แสนยาก”

จากบทบาทหน้าที่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้
พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาต้องเผชิญกับการ
เปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม
การเมือง การศึกษาและ คุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้อง
ปรับตัวให้สอดคล้อง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ
สังคม สมัยใหม่อยู่เสมอ ซึ่งความสามารถในการดำเนิน
ภารกิจต่างๆ ของพระภิกษุสงฆ์ดังกล่าวนี้ จึงเป็นการมี
บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการ
เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะตามเหตุปัจจัย การเผยแผ่
พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเปลี่ยนไปจากเดิมตามยุค
ตามสมัย เป็นการเผยแผ่ทางโซเชียลมีเดียไร้ขีดจำกัด
ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษา
เรื่อง รูปแบบการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้สนใจศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ทราบถึงระดับบทบาทบทบาทพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 มีปัจจัยเชิงสาเหตุใดบ้างที่ส่งผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 และทราบแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาททางศาสนา ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้นำทางศาสนาและสร้างความเจริญของงานแก่สังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

การทบทวนวรรณกรรม

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ถือได้ว่าเป็นระบบหนึ่งของการพัฒนาระบบทุนนิยมและยุคความรู้ ซึ่งทุกคนสามารถนำความรู้จากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของตนและสังคมที่ตนดำรงอยู่ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและในยุคปัจจุบันสังคมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก นักคิดในแวดวงต่างๆ ของโลกและไทยต่างให้ความสนใจกับสภาพสังคมเป็นอย่างยิ่ง การอยู่ร่วมกันในโลกอย่างมีความสุขผสมผสานประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยปราศจากอคติ ความอิจฉาริษยา ความรังเกียจ ไม่แบ่งแยกสีผิว และชนชั้นวรรณะ

ฉะนั้น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 จะเป็นผู้ส่งเสริมการพัฒนาผู้นำและกระตุ้นบทบาทสมมติของการเป็นผู้นำ บุคคลที่ทำงานในองค์กรระดับโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องได้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความสมบูรณ์โดยเฉพาะอย่าง

ยึ่งมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล รับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง มีแรงจูงใจจากภายใน และมีการแสวงหาความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับสิ่งที่จะสูญเสีย ใช้กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำความเข้าใจ ยอมรับเกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Yukl, Gary. A., 2009) นอกจากนี้จะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่งดงาม ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นผู้นำขององค์กร (McCann Jack and Roger Holt, 1982) เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจเช่น อินเทอร์เน็ต (Internet) และโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น สามารถทำให้โลกของเรามีขนาดเล็กลงเท่ากับเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่ง ในบางครั้งการนัดรวมตัวหรือชุมนุม หรือการหาแนวคิดร่วมเพื่อทำกิจกรรมไม่ว่าจะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมมนุษย์ก็สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้ประเทศส่วนใหญ่ตระหนักดีว่าการเข้าควบคุมตัวและการสื่อสารของประชาชนกระทำได้อย่างยากเย็นบางประเทศที่เป็นเผด็จการ เพราะข้อมูลต่าง ๆ จะถูกเปิดเผยมากขึ้นแม้กระทั่งเรื่องความไม่โปร่งใสของรัฐบาลแต่ละประเทศ

บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ

พุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทน ของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดีเพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือถือว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เหนือกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาขอคำปรึกษาได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมา ดังในสมัยสุโขทัยพระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนาส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพเพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพ

สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษา กับประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่ พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ จะจัดให้ได้ หรือถ้าประชาชนมีความ ต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็จะไปแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และ นิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์เข้ารับการศึกษาล่าเรียน วิชาความรู้ ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัวและการเขียน หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การ อุปสมบทต่อไป และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นถึง รัชกาลที่ 4 การศึกษาต่าง ๆ ยังจัดให้อยู่ในวัดดังจะเห็น ได้จากการสร้างหอมนเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตน ศาสดารามเพื่อใช้เป็นที่ให้ราชบัณฑิตสอบพระปริยัติ ธรรม (Phrarachaworamunee. 1984 p.34)

บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา มาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มี คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งจัดว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จ ได้เพราะใจ” คำสอนนี้ได้มาเป็นคติแบบไทยๆ ที่ว่า “ใจ เป็นนาย กายเป็นบ่าว” เพราะฉะนั้น หากมองในแง่ของ การพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่สำคัญที่สุดและละเลยไม่ได้ ก็คือการพัฒนาจิตใจ เพราะจิตที่พัฒนาแล้วเท่านั้นจึงจะ ทำให้การพัฒนาภายนอกคือการพัฒนาทางกายหรือวัตถุ เป็นไป อย่างถูกต้องพระสงฆ์จึงใช้หลักการของการฝึก สมาธิเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตวิญญาณของ พุทธศาสนิกชนให้เกิดการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก เพื่อให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ (Krisda Nantapetch.1997, p.156)

บทบาทการพัฒนาสังคม

Phramaha Wichien Khunthongdee. (2004) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระพุทธศาสนากับการพัฒนา สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูวิศาลเชมคุณ โดย วัดอุประสงค์ คือ การศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์

กับชุมชนพบว่า ในอดีตบทบาทการพัฒนาชุมชนของ พระสงฆ์คือ การอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาจิตใจ และการ สงเคราะห์สังคมตลอดจนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่วนในปัจจุบันได้เริ่มพัฒนาชุมชน ด้านการพัฒนาทางด้านวัตถุควบคู่ด้วยเพื่อจูงใจหรือ ชักชวนคนในชุมชนที่ประสบปัญหาจากการพัฒนาอย่าง รวดเร็วในปัจจุบัน เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์เป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน คือ พระสงฆ์ มีความเป็นอยู่เนื่องด้วยชาวบ้านและได้ทำหน้าที่ของ ตนเองตามพระธรรมวินัย ในการอบรมสั่งสอนชุมชน เน้นการพัฒนาจิตใจของคนให้คุณธรรมจริยธรรมและได้ เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาสังคม ด้วยเมตตาธรรม ส่วนชาวบ้านในชุมชนก็ให้ความ เคารพในสงฆ์ตลอดถึงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่พระสงฆ์เป็นผู้นำด้วยความเต็มใจ

บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ มีมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในปัจจุบันมีผลการศึกษา เกี่ยวกับงานด้านนี้ของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องตามลำดับ ดังนี้ (Ubonsri Sanorak. 2001, p.46) กล่าวถึงความเป็น นักสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือ เขาเหล่านั้นให้ช่วย ตนเองได้ ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ที่ ให้ผลในระยะยาว ทั้งนี้การสงเคราะห์ไม่ควรให้วัดถูกมาก เกินไป แต่ควรแนะนำให้รู้จักชีวิต และเป้าหมายของการ มีชีวิตอยู่ โดยใจความแล้วท่านพุทธทาสมุ่งเสนอการ สงเคราะห์ด้วยการแนะนำ สิ่งที่ต้องการ แม้ว่าการ สงเคราะห์เช่นนี้จะไม่น่ายินดีแก่ ผู้รับการ สงเคราะห์ก็ตาม เนื่องเพราะการสงเคราะห์ที่ตอบสนอง ความต้องการมากเกินไป อาจเป็นการทำลายสังคมทั้ง ทางตรงและทางอ้อม

บทบาทด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่ธรรมในพระพุทธศาสนาเป็น กิจกรรมที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาปฏิบัติกันมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาล ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรมโดยรวมในลักษณะต่างๆ ไปก็ตาม แต่การ

ปฏิบัติกิจกรรมด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ก็เปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การเผยแผ่ธรรมถือเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ นอกจากการศึกษาและปฏิบัติธรรมวินัยเป็นบทบาทโดยตรงที่พระสงฆ์ปฏิบัติให้เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้นวรรณะ ให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธา

บทบาทผู้นำเชิงสัญลักษณ์

บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้ พระสงฆ์ทุกรูปได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วยนี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก การให้การอบรม การสอนการเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆ แต่สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระในพระพุทธศาสนานั้น เป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า "ธรรม" นั่นก็คือ "ธรรมชาตินั้นเอง บทบาทด้านการเผยแผ่ที่เป็นปกติจนประชาชนมองเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นกิจวัตรของพระสงฆ์ ก็คือการแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นประจำและในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะจะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยข้อคิดทางธรรม หรือในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้วพระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้น ๆ เป็นการสอนโดยที่ผู้รับไม่รู้ตัวถูกสอน แต่ได้ซึมซับเอาคำสอน เอาคติธรรม

ได้เกิดการเรียนรู้พระธรรมคำสอน หากพระสงฆ์สำนึกตระหนักในบทบาทเหล่านี้อย่างจริงจัง พระสงฆ์จะมีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมและได้เข้าถึงประชาชนโดยไม่ยากเลย และไม่ต้องรอเทศกาลสำคัญใด ๆ ทั้งสิ้น ในความเห็นส่วนตัวแล้วรูปแบบโอกาสใดไม่สำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ (Learning) จุดที่ต้องการคือให้ผู้ฟังได้เกิดการเรียนรู้จะให้ใครเป็นศูนย์กลางก็แล้ว แต่อยากจะทำด้วยว่าขอให้การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง (Learning Center) อันเป็นจุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้ฟัง ที่จะเป็นจุดเปลี่ยนแห่งพฤติกรรมของคน ที่จะเปลี่ยนไปในทิศทางใด ให้เขาเรียนรู้ในด้านใด

บทบาทผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

Phrametheethammaporn (Prayoon Thammajidto.

1996) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของผู้นำ เนื่องจากเป็นหลักที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีแก่ผู้นำ ผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ซึ่งผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมในการเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำที่ดี นั้นหมายถึงความเป็นผู้มีศักยภาพในตัวเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาดและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 35 ขุ.ธ (ไทย) 25/103/40.34 พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญในการเป็นผู้นำไว้หลายหลักธรรมด้วยกัน เช่นทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย ราชสังคหวัตถุ 4 และสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวถือเป็นการสร้างเสริมภาวะผู้นำให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการทั้งสิ้น ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหาร จัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขแห่งหมู่คณะ องค์การสังคมอย่างมั่นคง และยั่งยืนตลอดไป การที่พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมเป็น

สำคัญเพราะถือว่าเมื่อผู้มีคุณธรรมแล้ว ประชาชนย่อมอยู่เป็นสุข คุณธรรมของการเป็นผู้นำนั้น เป็นหลักของการบริการที่ดี เรียกว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึงการบริหารโดยถึงธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือ ยึดหลักบรรทัดฐาน หลักการและคุณธรรม เป็นแนวทางในการบริหารและการบริหารนั้นต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณหรือใช้อำนาจและคุณธรรมซึ่งจะทำให้ได้ทั้งน้ำใจและผลของงาน 36 ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำ มีลักษณะใช้ทั้งพระเดชและ พระคุณ ดิเตียนหรือชี้ผิดถูกที่ควรดีหรือชี้ข้อผิดข้อถูกซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่ ปรากฏในพระพุทธศาสนา ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยใช้ควบคู่กับกฎหมายรัฐธรรมนูญและระเบียบข้อบังคับของแต่ละสังคมองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อให้งานบริหารลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากเอกสาร ตำรา วารสารสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับบทบาทศาสนาเพื่อนำมากำหนดขอบเขตการวิจัย และแผนงานการวิจัยอย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบ เพื่อตอบปัญหาการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือ ในการวิจัยจึงใช้ตัวแบบการวิจัยแบบผสม คือ ใช้ตัวแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ (Qualitative Research) โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาาระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้บทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 จากนั้นผู้วิจัย ได้นำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาค 11 จำนวน 4 จังหวัด ในเขตจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ประกอบด้วย พระสงฆ์ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัด และรองเจ้าอาวาสวัด จำนวน 21,254 รูป และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาค 11 จำนวน 4 จังหวัด ในเขต จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ประกอบด้วย พระสงฆ์ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัด และรองเจ้าอาวาสวัด จำนวน 393 รูป โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ของทาร์ยามาเน่ เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกำหนดผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนของเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาค 11 ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 4 รูป เจ้าคณะอำเภอจำนวน 98 รูป เจ้าคณะตำบล จำนวน 111 รูป เจ้าอาวาสวัด จำนวน 95 รูป และ รองเจ้าอาวาสวัดจำนวน 85 รูป การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและวิเคราะห์ระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Stand deviation) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Regression Analysis)

ระยะที่ 2 สร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 พร้อมกับการบูรณาการจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยในบทที่ 2 มาร่างรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 แล้วพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 4 รูป เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 4 รูป เจ้าคณะตำบล จำนวน 6 รูป และเจ้าอาวาสวัด

จำนวน 5 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม กล้องถ่ายรูป แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสรุปร่างรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 เมื่อได้ข้อมูลจากการสร้างรูปแบบแล้วผู้วิจัยได้ยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบโดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2005) เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินเพื่อยืนยันโดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) และด้านความถูกต้อง (Accuracy)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ รองลงมา คือบทบาทผู้นำเชิงสัญลักษณ์ บทบาทการเผยแผ่ บทบาทการพัฒนาสังคม บทบาทการพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 คือ ปัจจัยพยากรณ์หรือตัวแปร จำนวน 7 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยการสร้างแรงบันดาลใจ ปัจจัยการไว้วางใจกัน ปัจจัยบุคลากร ปัจจัยการกระตุ้นปัญญา ปัจจัยงบประมาณ ปัจจัยการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ร่วมกัน และปัจจัยความยึดมั่นผูกพัน มีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .796 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรกับตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 63.40 ($R^2 = .634$)

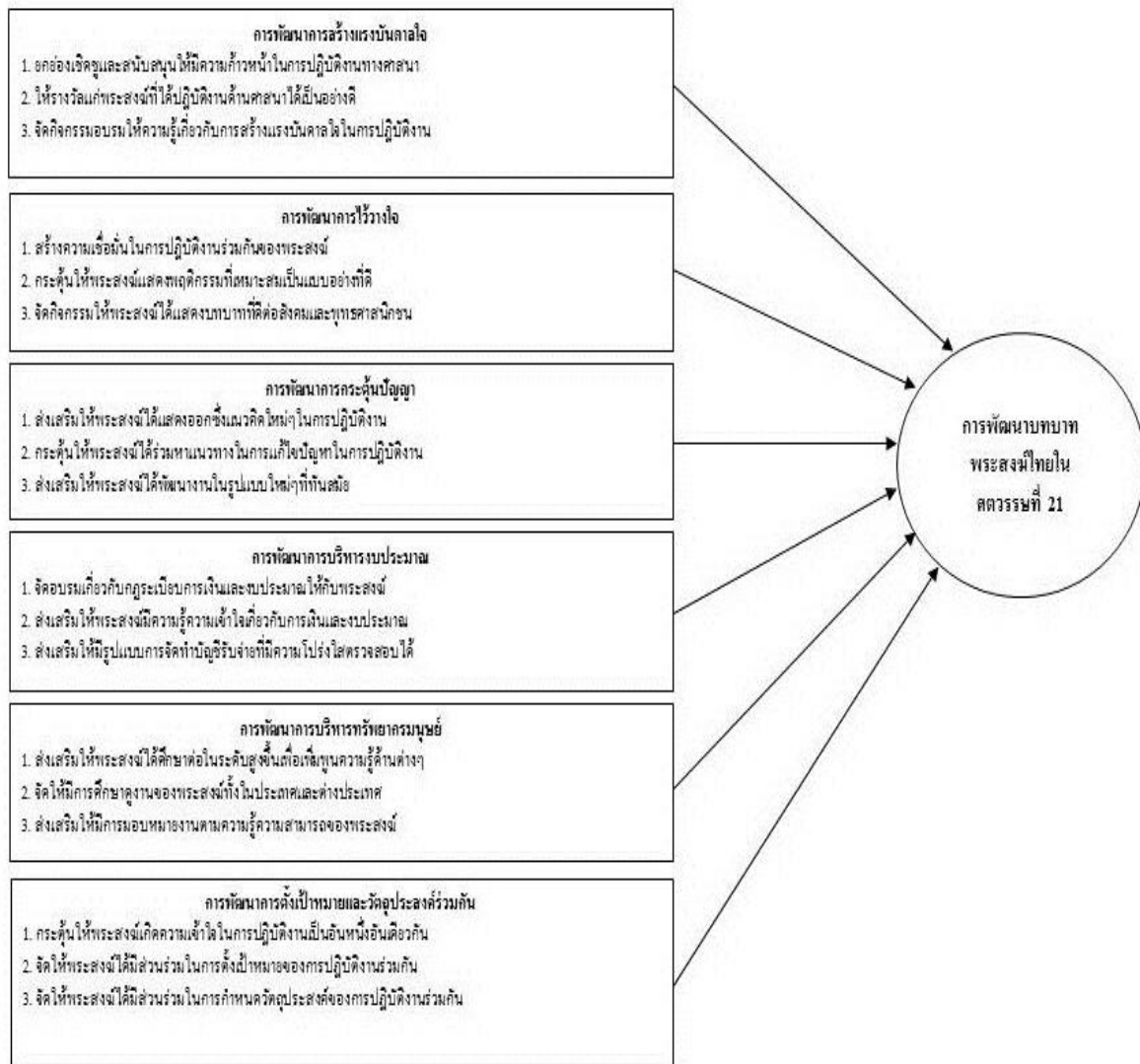
3. ผลการสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 แบ่งเป็นดังนี้

3.1 ผลการสร้างรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัย จากการคัดสรรด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการสนทนากลุ่ม พบว่า การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 7 ปัจจัย เป็นปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่นำมา สร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 และต้องเพิ่มปัจจัยอื่นๆ เข้าไปด้วยเพื่อให้การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 มีมากขึ้น ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การพัฒนาตนเอง บทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเปลี่ยนแปลง ศักยภาพ การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 7 ปัจจัย เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปสู่ปัจจัยในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 และทำให้เราทราบจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาส ที่สามารถนำไปประเมินผล และสรุปเพื่อนำไปการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ได้อีกด้วย

3.2 การยืนยันรูปแบบผลการประเมินรูปแบบ (Model) โดยผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตามข้อมูลการถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีผลการประเมินรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถ้าพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียง

ตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง ด้านอรรถประโยชน์ และด้านความเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมระดับมาก

แผนภาพ รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่าพระสงฆ์ไทยใน

ศตวรรษที่ 21 ยังไม่ค่อยมีบทบาทผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่พุทธศาสนิกชน ในการจัดอบรมธรรมะ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน และการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาโดยวิธีต่าง ๆ ให้กับพุทธศาสนิกชน ทำให้พุทธศาสนิกชนยังไม่สามารถนำ

หลักธรรมไปบูรณาการใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างเหมาะสม ยิ่งขาดการอาศัยหลักธรรมเป็นหลักสำคัญในการปกครองดูแลและบริหารจัดการกิจการงานทุก ๆ อย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ และยังไม่ส่งผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุกสันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้าสักเท่าไร รวมถึงพระสงฆ์ยังมีบทบาททางด้านการพัฒนาสังคมค่อนข้างน้อย โดยพระสงฆ์น่าจะมีความสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น โดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคม เพื่อมุ่งให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข มีการอำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น ซึ่งพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ยิ่งขาดการยึดหลักธรรมมาธิปไตย เป็นการบริหารโดยถือธรรมเป็นใหญ่ จึงส่งผลให้บทบาทของพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ

Phramaha Thanomsak Supipak (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระธรรมวิทยากรต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชน” พบว่า ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมวิทยากรทุกด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 มีดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยด้านการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นปัจจัยที่ผลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า แรงบันดาลใจเป็นเสมือนแรงผลักดันในชีวิต ได้แก่ การมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนรวมถึงพระสงฆ์ย่อมต้องมีแบบอย่างหรือบุคคลตัวอย่างโดยเฉพาะบุคคลที่ประสบความสำเร็จ หรือบุคคลที่เราอยากจะมีชีวิตแบบเขาก็เป็นอีกทางหนึ่งในการสร้างแรงบันดาลใจขึ้นภายในตนเอง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1985) ได้อธิบายความหมายของการสร้างแรงบันดาลใจ

ว่า เป็นพฤติกรรมของผู้นำในการเข้าใจผู้ตามให้เกิดความรู้สึกท้าทายกับการทำงาน หรือการได้รับมอบหมายงานใหม่การเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ ให้สำเร็จโดยวิธีการพูด แสดงออก หรือใช้สัญลักษณ์ โดยผู้นำเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของงาน วิสัยทัศน์หรือภาพความสำเร็จในอนาคต สื่อสารเพื่อให้ผู้ตามเข้าใจเป้าหมายอย่างชัดเจน เกิดเป็นวิสัยทัศน์ร่วม กระตุ้นให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ มุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย เป็นผู้มอบบรรยากาศการทำงานในเชิงบวก

2.2 ปัจจัยด้านการไว้วางใจกัน มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า การไว้วางใจเปรียบเสมือนความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระสงฆ์ ทำให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ดังหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาที่กล่าวว่า ลัทธิคือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความซื่อตรงต่อกัน คนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ควรมีความซื่อสัตย์ต่อกันทั้งกาย วาจาและใจ จะทำให้เกิดความไว้วางใจกันร่วมมือกันพัฒนาครอบครัวให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น เป็นต้น และพระสงฆ์ระดับเจ้าคณะและเจ้าอาวาสวัด ยังต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดงานโครงการ และการวางแผนแนวทางในการทำงานต่างๆ ทั้งภายในวัดและสถานที่อื่นๆ ที่ได้ออกไปรับกิจนิมนต์ทุกชั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานตามแผนงานโครงการ เพื่อให้พระลูกวัดที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นเกิดความศรัทธาและไว้วางใจกัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Swansburg, R. C. (1996) ที่ให้แนวคิดไว้ว่า ความไว้วางใจกัน เป็นปรัชญาพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ เรียบร้อย หากได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากผู้บริหาร

2.3 ปัจจัยด้านบุคลากร มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า ในด้านบุคลากรนี้

พระสงฆ์ ระดับเจ้าคณะและเจ้าอาวาสวัด จะต้องปกครองและสอดส่องให้พระลูกวัดที่อาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม และพระสงฆ์ จะต้องจัดระบบการบริหารจัดการด้านบุคคลกรภายใน วัดในให้มีตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจน กำหนดทิศทางการ ปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นหลัก มีการจัด กำลังพระลูกวัดให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับ ปริมาณกิจนิมนต์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ความสะดวก ตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล สามารถปฏิบัติตาม หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และมีส่วนร่วมในการ เผยแผ่ศาสนาได้มากที่สุด เพื่อพัฒนาบทบาทของ พระสงฆ์ไทย ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ Sarawan Ruengkullawong. (2013) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรด้านกำลังคนเป็น กระบวนการที่ต้องอาศัยกลยุทธ์และวิธีการตั้งแต่การ วางแผน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การ พัฒนา การจัดวางตำแหน่ง การจ่ายค่าตอบแทน การ ดูแลธำรงรักษาและการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อ การสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและความเจริญ ก้าวหน้าขององค์การให้ทันต่อยุคสมัยของสภาพสังคมที่ แปรเปลี่ยนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการ บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ สำคัญ คือ การได้คนมาทำงาน (Acquisition) การดูแล รักษาให้คนในองค์การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (retention) และการดูแลการออกจากงานของคนงาน (separation) โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีกิจกรรมย่อยที่ เกี่ยวข้องกัน

2.4 ปัจจัยด้านการกระตุ้นปัญญา มี อิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า การกระตุ้น ปัญญา เป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การคิดค้นหาวิธีใหม่ ๆ ในการเผยแผ่ ศาสนา มีการกระตุ้นให้พระลูกวัดมีการแก้ไขปัญหาด้วย ตนเอง และมีการกระตุ้นให้พุทธศาสนิกชนเปลี่ยนกรอบ

การมองปัญหา และวิธีแก้ไขโดยใช้ความคิด ปัญญา และ จินตนาการ มากกว่าอารมณ์ การใช้ปัญญาในการ เปลี่ยนแปลงปัญหาจะทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้สึก รอบคอบ เกิดมโนทัศน์ เกิดความเข้าใจมองเห็นปัญหาที่ ประสบอยู่ และเกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่นั้น รวมถึง การใช้ความคิดและการใช้ดุลยพินิจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ราบรื่น

2.5 ปัจจัยด้านงบประมาณ มีอิทธิพลต่อบ ทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่างบประมาณหรือรายได้ ของวัดส่วนใหญ่มาจากการบริจาคทำบุญของ พุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อสร้างเสนาสนะบุญปฏิสังขรณ์ และมีรายได้ส่วนหนึ่ง มาจากการจัดงานประจำปี ซึ่งเป็นรายได้เพียงเล็กน้อย โดยงบประมาณหรือรายได้ที่ได้มามากมายนั้น ส่วนใหญ่ ใช้ไปกับการก่อสร้างเสนาสนะบุญปฏิสังขรณ์ และ การศึกษาพัฒนาพระพุทธศาสนา สนับสนุน พระสงฆ์ สามเณร ให้ได้มีโอกาสประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมและเผยแผ่หลักธรรม เพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงเป็น หลักในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป และส่วน งบประมาณหรือรายได้ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสาธารณูปการ คือ การพัฒนา วัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้างและ การ บูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ภายในวัด ให้เรียบร้อยงดงามเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุของสังคมนั้นๆ เป็นที่อำนวยความสะดวก และเป็นศูนย์รวมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่ง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Phairot Piyawongwattana (2012) ได้อธิบายและกล่าวว่า การ จัดการกับการเงินนั้นมีความสำคัญอย่างมากรวมทั้งมี บทบาทเพิ่มมากขึ้น โดยผู้บริหารจะมีความสำคัญในการ เข้ามาร่วมในการพิจารณาข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนการ ผลิตรายได้และบริการ จะเกิดผลตอบแทนในองค์การ และ

พิจารณาเปรียบเทียบผลตอบแทนที่ได้รับกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น โดยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจที่ให้เกิดผลกำไร และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Boss ผลตอบแทนที่น่าพอใจ และต้องไม่มีความเสี่ยง จะทำให้การบริหารงานการเงินบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.6 ปัจจัยด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นวิธีการการสร้างสรรคประโยชน์ให้กับศาสนา เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ให้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยพระสงฆ์ระดับเจ้าคณะและเจ้าอาวาสวัดมีการสอนสั่งพระลูกวัด ให้พระลูกวัดมีการปฏิบัติตนในด้านศาสนพิธี และเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาได้ และให้สามารถอธิบายเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระเบียบพิธีการปฏิบัติตนต่อพุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้องและเป็นยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจและเข้าถึงศาสนธรรมได้อย่างถ่องแท้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Swansburg, R. C. (1996) ให้แนวคิดว่าการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผูปฏิบัติงาน รวมถึงการร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายขององค์การ ย่อมจะขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการทำงานที่มีทิศทางเดียวกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน

2.7 ปัจจัยด้านความยึดมั่นผูกพัน มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะว่า ความยึดมั่นผูกพัน เป็นความรู้สึกทางด้านอารมณ์ของพระสงฆ์ในการบริหารดูแลพระลูกวัดภายในวัด ให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบริหารจัดการภายในวัดให้ดีขึ้น มีความเข้าใจกัน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้การปฏิบัติงาน

ของพระลูกวัดเป็นไปตามเป้าหมาย ลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะสมาชิกทุกคนร่วมกันทำงาน และมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน การบริหารดูแลพระลูกวัดภายในวัด การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อที่จะพัฒนาพระสงฆ์ไทยให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ไตร่ตรอง หาเหตุผล วางแผน ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ของบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Swansburg, R. C. (1996) ให้แนวคิดว่าบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผูปฏิบัติงานต้องการความยึดมั่นผูกพัน ผู้บริหารควรที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และฝึกอบรมแก่ผูปฏิบัติงาน ผูปฏิบัติงานต้องมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับผู้บริหาร ประสพการณ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมของผูปฏิบัติงานจะทำให้ผูปฏิบัติงานมีความขยันหมั่นเพียร อุทิศหาผลผลิตในการทำงานมีมากขึ้น จะเห็นได้ว่าภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม จะทำให้เกิดความยึดมั่นผูกพันโดยไม่ทำให้เกิดโทษ

3. ผลการสร้างรูปแบบและการยืนยันรูปแบบพัฒนามาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า

3.1 การสร้างรูปแบบพัฒนามาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้สรุปผลเพื่อทำข้อค้นพบจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนามาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า การสร้างแรงบันดาลใจเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพยายามที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความต้องการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง พยายามเพิ่มพูนความรู้ ทักษะความสามารถ และทัศนคติของตนเอง มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องทำการสื่อสารกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาบทบาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นการบำรุงศาสนา

ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

จากข้อมูลการอภิปรายผลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1. ปัจจัยการสร้างแรงบันดาลใจ 2. ปัจจัยการไว้วางใจกัน 3. ปัจจัยบุคลากร 4. ปัจจัยการกระตุ้นปัญญา 5. ปัจจัยงบประมาณ 6. ปัจจัยการตั้งเป้าหมาย 7. ปัจจัยวัตถุประสงค์ร่วมกัน 8. ปัจจัยความยึดมั่นผูกพัน 9. การพัฒนาตนเอง 10. แรงจูงใจ ผลสัมฤทธิ์ 11. ศักยภาพในการพัฒนาตนเองของพระสงฆ์ 12. การยอมรับการเปลี่ยนแปลง 13. การศึกษาและแสวงหาความรู้ 14. เผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการจัดอบรมธรรมะ สอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้แก่ประชาชน และภายในโรงเรียน เพื่อให้สามารถนำหลักธรรมไปบูรณาการใช้อย่างเหมาะสม

1.2 ควรมีการการอำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการจัดกิจกรรมของชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

1.3 ควรพัฒนาด้านการศึกษาโดยจัดในรูปแบบของโครงการ เช่น โครงการพระธรรมทูต โครงการพระธรรมจาริก

1.4 ควรอาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแลและบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่าง ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

1.5 ควรใช้ช่องทางเผยแผ่ให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับประชาชน ยึดหลักธรรมาธิปไตย ซึ่งเป็นการบริหารโดยถึงธรรมเป็นใหญ่

1.6 ควรมีการร่วมมือกับทางชุมชนและวัด เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของวัดและชุมชนและเผยแผ่งานตัวอย่าง จัดทำเป็นเอกสาร หนังสือ สื่อวีดิทัศน์ กิจกรรมต่าง ๆ แนวทางการจัดการ เพื่อให้บุคคลหรือชุมชนอื่นที่สนใจ นำไปพัฒนาดตนเองและสนับสนุน กระตุ้นให้ชุมชนอื่นในจังหวัดหรือภูมิภาค ให้เกิดความเข้าใจ ในการศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินการได้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำหรับใช้ในการวางแผนปรับปรุง ให้สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาบทบาทของตนเองและบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางของพระสงฆ์ในรูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21

References

- Bass, B.M. (1985). **Leadership and performance beyond expectations**. New York : The Free Press.
- Cronbach. (1970). **Essentials of Psychological Test**. (5th ed.). New York : Harper Collins.
- Jumnong Adivattanasit and Others (2008). **Sociology**. (13th ed.) Bangkok : Kasetsart University.
- Krisda Nantapetch. (1997). **The Attitude of Buddhist Monks toward the Social Development Role**.
Master. Arts (Social Development) Thesis, National Institute of Development Administration (NIDA).
- McCann Jack and Roger Holt. (1982). **Experiment Design : Procedure for the Behavior Sciences**. (2nd ed.)
U.S.A : Wadworth.
- Milliman & Ferguson. (2003). **Workplace Spirituality and Employee Work Attitude : an Exploratory
Empirical Assessment**” *Journal of Organizational Change Management*. 16(4), Pp.426–447
- Phairot Piyawongwattana. (2012). **Strategic Management**. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phramaha Thanomsak Supipak. (2003). **Role of Phradhammavidyakorn on Instilling and Developing
Dhamma Virtues in the Youths**. Master of Social Work Thesis : Thammasat University.
- Phramaha Wichien Khunthongdee. (2004). **The Role of Buddhism and Community Development : Case
study of Phrakroo Wisalakhemakhun, Wat Phichasopharam, Khemarat District, Ubon
Ratchathani Province**. Master of Arts (Public Administration) : Kirk University.
- Phramaha Yotin Lamoon. (2002). **The Monks’ Roles as Human Resources and as a Human Resource
Development Agent**. Master of Science (Human Resource Development). National Institute of
Development Administration (NIDA).
- Phrametheethammaporn (Prayoon Thammajidto). (1996). **Thai Buddhist Government**. (9th ed.), Bangkok :
Buddhist Foundation.
- Phrarachaworamunee. (1984). **Buddhist Monk Institute and Thai People**. Bangkok : Komol Kiemtong
Foundation.
- Prajuab Seanklang. (1988). **Role of Phra Vipassanadhura in Isan Nua (Upper Northeastern, Thailand)
Society : A Case Study of Phra Ajan Man Bhurithatto’s Line of Religious Practice During
1893–1986**. Master of Arts Thesis (Thai Studies) : Srinakharinwirot University, Mahasarakham.
- Prawase Wasi. (2002). **Knowledge Management. Document of Workshop on Drafting a Knowledge
Management Pilot Project**. Kanjanaburi : 27 July 2002.
- Sarawan Ruengkullawong. (2013). **Strategic Management**. Bangkok : Suan Dusit Rajabhat University.
- Swansburg, R. C. (1996). **Management and leadership for nurse managers** . (2nd ed.), (Bonton : Jones and
Bartlett.
- Taro Yamane. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis**. Third editio. Newyork : Harper and Row
Publication.

- Ubonsri Sanorak. (2001). **The Role of Buddhis Monks in Social Work in Bangkok Metropolis** . Master of Arts : Kasetsart University.
- Wolf. (1995).**Competence–Based Assessment**. Philadelphia : Buckingham Open University Press.
- Yukl, Gary A. (2009).**Leadership in Organizational**. (4th ed) Upper Saddle River. NewJersey :Prentice Hall.